

Marnix Peeters

**De dag dat we Andy zijn
arm afzaagden**

Roman

ISBN: 9789464594744

© 2023 Marnix Peeters & Pottwal Publishers

www.marnixpeeters.be

www.pottwalpublishers.be

Schrijf je in op de nieuwsbrief en ontvang nu en dan iets moois.

facebook.com/peetersmarnix

Omslagontwerp: Herman Houbrechts (Beeldzorg)

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

‘Het lachen oefent op de mensen een grote, schrikwekkende invloed uit waartegen niemand innerlijk ook maar enigszins bestand is. Wie de moed heeft om te lachen, beheerst de wereld ongeveer op dezelfde manier als iemand die bereid is om te sterven.’

GIACOMO LEOPARDI

‘Out, out, brief candle!
Life’s but a walking shadow, a poor player
That struts and frets his hour upon the stage
And then is heard no more: it is a tale
Told by an idiot, full of sound and fury,
Signifying nothing.’

WILLIAM SHAKESPEARE

‘I could carve a better man out of a banana.’

THEODORE ROOSEVELT

DEEL 1

DE NAARGEESTIGE JAREN BIJ DE GEZUSTERS CRIQUE

Pijn is de beste verdoving, zei Magdalena Crique

1

Ik ben ontsnapt op de dag dat we Andy zijn arm afzaagden. Hij was zwart geworden en de oudste van de gezusters Crique, Magdalena, die het meest over dat soort zaken wist, had gezegd dat afzagen de enige oplossing was, want dat die ontstekingen voort het lichaam inkruipen, onstuitbaar als dominosteentjes, tik-tik-tik, dat men er langzaam van sterft terwijl men nog in leven is, en dus moest de dodenrit gestopt worden, arm eraf, amen en uit.

Andy keek er niet naar uit. Hij was een sombere jongen die zijn jaren bij de gezusters Crique in stilte doorbracht. Hij had ogen waar men aan zag dat ze al veel te veel gezien hadden, ze waren weemoedig, zoals bij armzalige volkeren uit de koude landen in het oosten, ik denk dat daar zijn oorsprong lag, bij het soort mensen dat te lang aardappelen en alleen maar aardappelen gegeten heeft en aan wie het leven verder niet zo heel veel te bieden heeft, men plant zich voort en ook die kinderen eten

weer aardappelen, of, als het flink tegenzit, de schillen.

Eén keer heb ik Andy echt zien lachen, dat was toen mijn goede kameraad Orzas in het bos iets had opgegeten wat niet deugde, een dood beest met een smerige ziekte. Luid jankend liep hij over het erf terwijl de stront van hem afliep, en af en toe werd hij overweldigd door een kotspartij die van erg diep kwam, het leek alsof elk moment zijn maag als een rode balg mee uit zijn bek kon spatten. Andy, die elders aan de slag was geweest, was komen toelopen in zijn laarzen en had de pret van zijn leven, hij had nooit erg veel gevoeld voor Orzas, het waren twee stille krachten die elkaar wantrouwden. Andy had tranen in de ogen van het schateren, en zien lachen doet lachen, en zo stonden wij daar op een vooravond in de herfst op het erf bij de gezusters Crique met zijn tweeën een beest uit te lachen, terwijl de stront langs zijn ene achterpoot liep en de kots tussen zijn lelijke getanden vandaan droop. En maar brullen, en maar janken, en maar huilen, how-wow-wow! Zo slingerde hij van ellende heen en weer, waarbij hij af en toe ging zitten, en op zijn zij liggen, en dan rolde hij pijnlijk door het vuil en het stof, how-wow-wow!

Nu was het Andy's beurt om te huilen. De schrik daverde in zijn ogen toen Magdalena Crique, bijgestaan door haar twee zusters en voorzien van een soepele staaldraad en een goede ijzerzaag, met forse tred naderde. Jacqueline Crique, de jongste van de drie, droeg een teiltje met dampend water en had enkele donkerkleurige handdoeken over de schouder geworpen. Monica Crique, de middelste, kwam zoals gewoonlijk met schijnbaar niets omhanden een eind achter haar twee zussen aangehobbeld. Monica Crique was dik, haar veel te vette lijf stopte ze in donkere, naar zweet ruikende slobbertruien, winter en zomer, ik krijg de geur van dat mens van mijn leven niet meer uit mijn neus. Haar adem rook naar rotte tanden waar vleesresten tussen waren blijven plakken die al dagen oud

waren, en als zij je aansprak, dacht je dat je ging flauwvallen of minstens kokhalzen. Bovendien had zij een baard, niet zomaar enkele verdwaalde pijlen maar een onderkin vol met krioelende, ongelijke grijze haren, zo dik dat als ze soep of pap had gegeten, je kon zeggen welke van de twee. Zelden zal men een smeriger vrouwmens vinden dan Monica Crique, die bovendien lui was en betweterig, want vaak voerde zij bij een onenigheid of een conflict het hoogste woord, en was zij het die de boel beslechtte, meestal op een belachelijke, ontoereikende of foute manier.

Dat Ernest-Fritz is omgekomen tijdens zijn poging om de energievoorziening te herstellen in de horrorwinter van mijn tweede jaar, was haar schuld. Een kind kon weten dat hij een afdaling in de gaskelder niet zou overleven, en bovendien kon het probleem daar niet liggen. Monica Crique vond echter dat geen enkele mogelijkheid ononderzocht mocht blijven. Toen men weken later het luik opende om kadavers aan te vullen, had men nog de indruk: ik ruik Ernest-Fritz, de brave man, tussen de ratten en de reeën. Hij rook zoet.

2

Andy hadden ze op zijn buik gelegd en stevig vastgebonden op een houten bank zonder rug- of armleuningen, het bovenlijf ontbloot, zijn zieke linkerarm hing slap op de grond. Hij klappertandde, zijn gezicht zag lichtblauw van de pijn en waarschijnlijk vooral van de angst. Hij kon zijn hoofd nog draaien en toen hij de gezusters Crique naar zich toe zag paraderen met hun zaag en hun teiltje, keek hij met een ruk de andere kant uit

alsof hij het naderende kon negeren.

Al snel hadden de drie amateurchirurgen hun doel bereikt en aaide de strengste, dokter Magdalena, Andy door het fettige haar. Vervolgens trok ze zijn gelaat naar zich toe, en zei: ge moet de mensen aankijken als ze tot u spreken.

Ge stinkt, vervolgde ze, waarbij ze haar neus in de lucht duwde en met haar pikzwarte ogen de wolken afspeurde, maar dat zal uw arm zijn. Rot vlees is smerig. Lijkenlucht, al bij de levenden. We gaan u helpen, kapte ze haar gedroom abrupt af, en wenkte mij met een bleke wijsvinger.

Ik kreeg de staaldraad in mijn handen geduwd, waarmee ik Andy's arm net onder het schoudergewricht moest afknellen.

Harder, gebod Magdalena Crique met haar ijzeren stem.

Harder, herhaalde haar vette zus, die steeds zelf het bevel wilde voeren.

Ik zag hoe de staaldraad steeds dieper in het vlees van Andy sneed, die het uitschreeuwde van de pijn en met alles wat hij nog kon bewegen, bewoog, schudde, rammelde en klepperde. Door dat getrek en dat gekeel kon ik mijn opdracht niet goed uitvoeren, dus porde Monica Crique met haar elleboog in mijn zij.

Opzij, sukkelaar! riep ze, waarna ze haar linkervoet op Andy's schouder plantte, en met haar volle gewicht de staaldraad aanspande, daarbij achteroverleunend met haar dikke lijf. Andy bulde zo hard dat de vogels verschrikt uit de bomen klepten, op weg naar elders.

Jacqueline Crique maakte een handdoek nat in het hete water, en smakte die Andy zonder waarschuwing in het gezicht, waarna ze hem in drie lagen rond zijn hoofd wikkelde, wat het gegil aanzienlijk smoorde. Zwijgen, grote, beet ze hem toe.

Pijn is de beste verdoving, zei Magdalena Crique met haar wijsvinger in de lucht, terwijl ze mij aankeek alsof ze mij een

levensles aan de hand deed. Zodra men door de eerste pijn-tjes heen heeft gebeten en men in de hogere fase van het leed aanbelandt, maakt het lichaam vanzelf verdovende stoffen aan, en komt men in een roes terecht die zelfs niet onplezierig te noemen valt, ging zij verder, terwijl ze nogal lomp met de zaag aan de slag ging, enkele centimeters onder de snijlijn van de staaldraad, die nog steeds zeer hard door Monica Crique werd aangespannen.

Roes of niet, Andy leek er niet veel plezier aan te beleven, want onder de hete handdoek vandaan kwam nu een geluid dat met weinig te vergelijken viel, een dierlijk gebrul en gehoest, een gebrak dat niet door stembanden werd voortgebracht, maar dat uit de diepste krochten van het menselijk lichaam, en misschien nog ver daaronder, werd opgestuwd. Het was al goed dat hij het bloed niet kon zien dat uit de zaagsnede alle kanten uit spoot, ondanks de staaldraad. Andy's lichaam daverde en trilde, maar onverstoord en met lange, krachtige halen zaagde Magdalena Crique voort, het gezicht vol bloedspatten.

Er klonk een korte tik! toen ze op het bot belandde, wat haar deed stokken, maar onverdroten en met nog meer spierkracht en met het zaagblad snerpend op de harde tegenstand zette ze haar werk voort, haar onderarm droop van het bloed en het puntje van haar tong kwam uit haar linkermondhoek tevoorschijn, een glanzende rode stip, zo geconcentreerd zaagde ze, en na enkele minuten al stak Jacqueline Crique, die de sputterende arm in bedwang had gehouden, triomfantelijk een dood voorwerp de lucht in. De zwartgrijze vingers hingen slap naar beneden en de aders en de vezels hingen er in draden en rafels uit, en Magdalena viste uit haar bebloede schort een potje, schroefde het open en verstoof het gele poeder royaal over de vreselijke schouderwond van Andy, waarna Jacqueline, die de arm terzijde had gelegd, hete handdoeken bereidde, die over de

stomp werden gesnoerd. In Andy was een zekere rust teruggekeerd. Misschien was het toch waar van die roes en was hij nu gelukkig, tenminste gelukkiger dan met arm, want daar zat niet veel muziek meer in.

Ik was er niet bij, een uur later, in de lagere stallen, waar de gezusters Crique een vuur hadden opgestookt, en waar Andy zijn schouder werd dichtgeschroeid. Tot aan de beek, voorbij de geitenweide, kon men zijn hemeltergende gekrijs horen, de merels stoven er de struiken van in, luid en zenuwachtig ti-ti-ti-ti roepend, zoals ze dat doen als er een kat in de buurt is. Ik staarde de steentjes na die ik met korte plonsjes in het water deed verdwijnen, en hoorde Monica Crique uit haar dak gaan, wellicht omdat Andy tegenspartelde of omdat het schroeien niet van een leien dakje liep, of beide. Tussen alles in zei een geit bèh.

3

De hoeve van de gezusters Crique lag in de heuvels in het zuiden, en omdat mijn vader als werkende weduwnaar geen raad met mij wist, dacht ik toen, stuurde hij mij in de zomermaanden daarnaartoe om te helpen op het erf. De gezusters waren oude kennissen van mijn moeder, zei hij, en aangezien mijn moeder op een twaalfde september in de vroege ochtend, zevenenvijftig maanden en zes dagen na mijn geboorte, de fiets had genomen om nooit meer terug te komen, kon ik het er met haar niet over hebben. Met de gezusters ook niet. Eén keer probeerde ik met Magdalena Crique een gesprek over mijn moeder te beginnen,

aangezien ik van thuis uit weinig over haar wist en mijn nieuwsgierigheid naar haar met de jaren steeds groeide, maar Magdalena keek mij strak aan, met haar vreselijke zwarte ogen, onder haar strenge zwarte haren, die tegen haar hoofd plakten, en zei dan: och ja, uw moeder, uw moeder, zet dat maar uit uw kop.

Zij had haar fiets in de stalling bij de verlaten opstapplaats gezet en met een goed kettingslot vastgemaakt, alvorens onder de trein van vijf uur vijfendertig te stappen. Dat is het enige wat ik weet, het stond in een oud knipsel uit de krant, Spoorverkeer vertraagd door zelfmoord stond er, dat doen ze altijd, iemand sterft en de vertraging is belangrijker. Aan het einde, op een toon van o ja, ook dat nog, stond er dat mijn moeder vierendertig was, dat er geen aanwijsbare reden te vinden was voor haar wanhoopsdaad, dat er geen financiële of op het eerste gezicht andere zorgen waren, dat ze een man, mijn vader, en een kind van krap vijf jaar, mijzelf, achterliet, en dat ze haar fiets keurig op slot in de stalling hadden teruggevonden. Ze moet een zeer ernstige vrouw zijn geweest, heb ik altijd gedacht, als ze zich pal voor het heengaan nog bekommerde om haar rijwiel. Ik was elf jaar toen ik de eerste keer door mijn vader in zijn wagen naar de gezusters Crique werd gebracht. Het was een lange rit, want mijn vader was een uiterst omzichtige chauffeur, hij stopte bij elk kruispunt en nam uitgebreid de tijd om het aankomende verkeer te monstereën, zelfs als er geen verkeer aankwam, en gaf dan behoedzaam gas. Ik vond het prettig, bij mijn vader in de auto zitten. Het was er rustig.

Iets minder prettig was de eerste aanblik van Monica Crique, die in een gigantische donkerblauwe tuniek met daarover haar vettige slobbertrui, en met haar dikke blauw-witte poten vol met krioelende aderen en blauwe plekken in klompen geperst, waardoor haar voeten een gevaarlijke bolling vertoonden, alsof zij op knappen stonden, op het erf in de schaduw van de lage

stallen aardappelen schildde, wat ze staand deed. Monica Crique deed bijna alles staand. Enkele dagen later zag ik haar staand haar gevoeg doen, ze liet de deur van de buiten-wc open als ze erop zat, of beter stond, bijna plechtig, als een poortwachter, met haar armen over elkaar en haar tuniek opgetrokken onder haar oksels, en haar ogen dicht en een kramp om haar mond. Plots hoorde men het in de donkere put onder haar kletteren, in drie, vier golven, waarbij ze telkens haar ogen nog dichter kneep en de kramp om haar mond een grijs werd, en tot mijn grote verbazing liet ze na de feiten haar tuniek gewoon weer uit haar oksels vallen, zonder iets schoon te veegen. Wellicht kon ze met haar dikke vette armen niet eens meer bij haar kont. Zonder veel twijfel ging ze ook zo weinig mogelijk zitten om te vermijden dat ze daarna haar kapitale gat niet meer overeind gehesen zou krijgen, wat op den duur een onzalige druk op haar benen teweegbracht, die onder dat gewicht verzakten tot een afschuwelijke dikte en textuur. Het leken werkelijk de poten van een olifant, soms zagen ze zelfs grijs, als men de spataderen en alle andere plekken even wegdacht.

Toen zij haar ogen weer opendeed en mij zag staren, stapte zij het hok uit, en waggelde met glanzende kuiten in de richting van het woonhuis, een twee verdiepingen tellend bakstenen gebouw aan de noordkant van het erf, met in een hoek van negentig graden ernaast de hoge stallen, waar ik mijn onderkomen had.

Men kon niet geloven dat de gezusters Crique familie van elkaar waren. Hoe smerig vet Monica Crique was, zo akelig smal was haar oudere zus Magdalena. Onder haar dunne zomerjurk leek zij een aan elkaar genaaid knokenstelsel met een bijna doorzichtig vlies eromheen, waar men aderen en pezen onder kon zien liggen. Haar gezicht was ingevallen en haar jukbeenderen doken als staketsels onder haar ogen op, met bovendien donker-

grijze wallen daartussen, en haar ogen waren zoals gezegd van het ellendigste zwart, men kon de iris niet van de pupil onderscheiden, zodat men in twee grote, koude bollen keek, waarachter zich gedachten afspeelden die men niet wenste te kennen. De jongste zus was Jacqueline, en ze was ook de kleinste, amper één meter vijftientig groot, met enorm dikke tieten, harige spillebeentjes met ongelijke, rode knieën, een vaal, naar verhouding veel te smal gezicht, en kort, ros, borstelig haar. Deze vrouw leek helemaal uit evenwicht, hier te tenger en daar te romig, klein en breed, het hoofd en het haar van een vent en dan die onmetelijke tieten daaronder, die zij nog eens benadrukte door ze in blouses op te spannen waar men zelfs de aderen door zag puilen, tot voorbij de navel omspanden die dingen haar buik, men trachtte er niet te lang naar te kijken omdat men anders zijn hoofd verloor, van onbegrip en afgrijzen, niet van lust, o nee.

4

Mijn vader had mij achtergelaten met de mededeling dat hij mij over twee weken weer zou komen oppikken. Hij gebood mij braaf te zijn, goed mee te helpen in het huishouden, eerbied te hebben voor de gezusters Crique en geen heimwee te hebben. Dat had toch geen zin, zei hij, en thuis zat ik toch altijd maar alleen, mij te vervelen.

De gezusters stonden er zonder iets te zeggen en zonder een uitdrukking op het gelaat naar te kijken, naar dit afscheid, het was niet hartelijk maar het was zeker ook niet kil. Ik respec-

teerde mijn vader wel, wij hadden ons met ons tweeën toch maar goed weten te redden, met onze dode moeder. Gezellig was ons huishouden niet, want er moest veel te veel aan praktische zaken worden gedacht, zoals werk en onderhoud en eten, het was behelpen, maar ik was geen hopeloos geval, en mijn vader ook niet, en wij hielden van elkaar. Althans, dat dacht ik, want om te beginnen kwam hij mij niet na twee weken, maar pas na vierentwintig dagen weer ophalen, waarvoor hij geen uitleg wenste te geven, tenzij dat hij nooit iets over twee weken had beloofd. Ik wist wel beter. Ik had nog zo de dagen geteld en uitgekeken naar het moment dat zijn mooie rode Simca Aronde het erf op zou draaien, en ik ben zelden met een zwaarder hart en een groter verdriet in mijn bed gekropen dan die avond, en de volgende, en de gezusters Crique deden er ook al niet veel goed aan. Als ik vroeg wat er aan de hand was en of ze iets van mijn vader hadden gehoord, antwoordden ze ofwel niets, ofwel dat ik stil moest zijn want dat ze anders verstrikt raakten in hun breiwerk.

Drie dagen nadat mijn vader mij had opgehaald, bracht hij mij al terug naar de boerderij. Hij zei dat hij veel werk had, dat er een paar kansen waren die hij niet aan zich kon laten voorbijgaan, en dat het na de zomer allemaal wel rustiger zou worden en we ons oude leven weer zouden kunnen opnemen. Ik scheurde bijna van verdriet en ik vond het een veeg teken dat ik twee volle koffers met kleren meekreeg, bijna alles wat ik had, en toen ik vroeg wanneer hij mij weer zou oppikken, zei hij: aan het einde van de maand.

Ik zag met ogen dik van tranen hoe hij met zijn hand wuivend uit het raam wegreed, en ik heb hem nooit meer teruggezien.

Er was mij door Jacqueline Crique een hard ijzeren bed toegevoerd, dat kraakte, in het eerste deel van de hoge stallen, vlak bij

het woonhuis. In de stallen werd geen vee meer gehouden maar ze stonken er nog wel naar, dat krijgt men er nooit meer uit, dat is voor eeuwig in de vloeren getrokken. De ruimte, zeven bij zeven meter, was verder niet ingericht. Er stonden geen meubels, er hing niets aan de muren. Er waren op twee meter hoogte klappaampjes met melkglas erin, vol spinnenwebben, en men kon de deur in twee delen openen, boven en onder, wat ik wel aardig vond, het leek op iets uit een van mijn prentenboeken.

Uitkijkend over het erf op een triest moment, de ochtend na mijn eerste aankomst bij de gezusters Crique, zag ik aan de overkant de bovenste helft van de meest linkse van de drie staldeuren opengaan, en zag ik Andy voor het eerst. Hij leunde naar buiten en rookte een sigaret, opkijkend naar de dreigende lucht, hoewel het droog bleef en warm was.

Toen zijn sigaret op was, stapte hij naar buiten, sjokte met hangende schouders in de richting van het woonhuis, en terug richting stal met medeneming van een metalen emmer die naast de deur stond, vol met keuken- en vleesafval. Die kieperde hij ruwweg leeg door de rechtse bovendeur, waarop uit betreffende stal een gegrom en geschraap en gesmek klonk van een dier waar ik een grote, kwaadaardige hond in vermoedde. Het bleek Orzas te zijn, een beer met drie poten, twee voor en één achter, donkerbruin maar erg klein voor een beer, nauwelijks groter dan een grote herdershond. Het was het aardigste dier dat ik in mijn hele leven ontmoet heb, wellicht aardiger dan alle of in elk geval de meeste mensen samen die ik heb gekend, mijn vader voorop, die, zo leerde ik veel later, tijdens mijn proces, na mij te hebben geloosd een nieuw leven was begonnen in het buitenland, met een vrouw die het allicht niet op kinderen had, en die hem hopelijk later even schandelijk heeft behandeld als hij mij, met zijn domme rode kutauto.

5

Het wegblijven van mijn vader stoorde de gezusters Crique schijnbaar niet, er werd met geen woord van gerept, mijn vragen bleven onbeantwoord of er werd hooguit eens met de schouders getrokken. Dus bleef ik maar waar ik was, het werd herfst en winter en het was een smerige winter, bitterkoud, en in december lag de sneeuw kniehoog. In het woonhuis werd in aanvulling van de gistbuizen de haard opgestookt maar in de hoge stal, mijn slaapvertrek, vror het 's nachts, ik lag daar in een bolletje, opgerold, klappertandend, naar slaap te verlangen, mismoedig mijn leven overschauwend, mij afvragend hoeveel tegenspoed mij nog te wachten stond.

Ik werd twaalf jaar zonder dat ernaar werd omgekeken. Het is mijn verjaardag, zei ik tegen Magdalena Crique op de ochtend van de zesde december, en ze antwoordde: zozo, en kwam er verder niet meer op terug met haar harde, zuinige lippen.

Niemand legde mij iets in de weg bij de gezusters Crique. Ik kreeg eenvoudige taken te vervullen zoals het schoonvegen van de binnenplaats of het snijden van de wortelen, maar het was de leegte van alles, de onverschilligheid van iedereen, die mijn droefheid compleet maakte. Andy had tijdens mijn verblijf nog geen enkel woord van betekenis met mij gewisseld. Hooguit een aanwijzing of een bevel had hij gegromd, en op geen enkele voorzichtige vraag van mijnentwege had hij een antwoord gegeven.

Zijn leven bestond uit het uitvoeren van de zwaardere klussen, het voeren van Orzas, en één keer in de twee maanden trok hij samen met Jacqueline Crique te voet en verder met de autobus

naar de stad om de zaken te kopen waar wij zelf niet in konden voorzien, ingeblikte voedingswaren en dingen als lampen, waspoeder en lucifers.

De gezusters kookten en deden het huishouden, en zaten 's avonds gezamenlijk te breien, maar nooit hoorde ik hen een gesprek voeren dat méér behelsde dan de praktische zaken van de dag erop: wat er gegeten zou worden, wie welk deel van de schoonmaak op zich zou nemen, wat voor weer er in de lucht hing en de invloed daarvan op het werk in de moestuin. Nooit spraken zij mij met mijn naam aan, het was kleine, en op goede dagen jongen, en op slechte dagen gij daar, of dan werd er gewoon eens naar mij geknipt met de vingers of gebaard met de kin, soms gepaard gaand met een grom.

Voorts was er niets. Men at, poetste, scheet, sliep, grommelde, scheet, at, poetste, sliep. Men voelde geen fierheid, geen aandrang, geen schaamte, geen ongemak, of er nu armen werden afgezaagd of er werd staand gegaan terwijl er iemand stond toe te kijken, wrop-wrop-wrop in de donkere put, bij niets werd zelfs maar met de ogen geknipperd, het leek geen belang te hebben, er leek geen verschil te bestaan tussen de domme avond, het ritmische, bijna machinale getik van de breinaalden en het ijzige gezwijg, en de dag erop, toen bij het vallen van de avond Andy op handen en voeten en enkel gekleed in een vuile witte onderbroek, helemaal onder het bloed uit het bos achter de geitenweide kwam gekropen, gillend als een zwijn, hysterisch als een kleuter: net zo stoïcijns, zonder dat ze zich ook maar enigszins druk maakten, wasten de gezusters hem zwijgend, hij kreeg een deken om zich heen gegooid, hij werd op een krukje bij het vuur gezet en kreeg een kop met iets warmes erin, waarna de drie vrouwen hun breiwerk opnieuw ter hand namen, Magdalena haar ijzeren brilletje achter haar oren haakte, en Andy's gesnotter, dat na verloop van tijd almaar zachter begon

te klinken, snrr-snrr-frrrt, uiteindelijk zelfs werd overstemd door de vliegenvlugge ijver van de naalden, tiktik. Tikketik. We moeten waakzaam zijn, zei Magdalena Crique aan het einde van de avond tot haar twee gezusters, stil genoeg opdat ik het niet zou horen, maar de woorden waren mij niet ontsnapt. Ze komen dichterbij, verzuchtte ze er onheilspellend achteraan, haar steken tellend.

6

Ernest-Fritz arriveerde vlak na de jaarwisseling, die uiteraard niet was gevierd in mijn ijzige verblijf, in een grote witte Morris Oxford met een smerig rokende uitlaat. Hij was een rijzige man van in de veertig, kaal, hij had een bollende zwarte snor en een korte baard, en was van vreemde afkomst. Hij sprak met een grappige tongval, hij zei nooit we en altijd wij, wij zullen zien, laten wij nu eten, en als hij eenvoudig bedoelde, zei hij enkelvoudig. Wanneer er een probleem de kop opstak, zei hij: wij zullen proberen. Het zal niet enkelvoudig zijn. Als hij erbij was geweest toen wij Andy uit de wolfsklem bevrijdden, had ik het hem zo horen zeggen: het zal niet enkelvoudig zijn.

Het was niet enkelvoudig, en het is vele weken later uitgelopen op wat ik al beschreef. Andy heeft nooit echt veel geluk gehad, en, nu ik erbij stilsta, bijna niemand.

Wat de band was tussen de gezusters Crique en Ernest-Fritz, is mij nooit duidelijk geworden. Zij kenden elkaar in elk geval, want toen hij aankwam, mocht hij direct mee aan tafel. De toon van de gesprekken was niet hartelijk, want dat was hij

nooit, maar men kon eruit afleiden dat de vier een geschiedenis deelden. Ook kreeg Ernest-Fritz meteen een kamer in het woonhuis, op de eerste verdieping, iets wat noch voor Andy, noch voor mij was weggelegd.

Twee dagen na zijn aankomst vertrok hij vroeg in de ochtend samen met Andy in de richting van de bossen achter de geitenweide. Andy droeg een rugzak die er zwaar uitzag, hij moest de schouderbanden hoog met zijn duimen ondersteunen en liep gekromd, en Ernest-Fritz trok met enige moeite een kar voort waar gereedschap op lag, een spade, touwen, netten, planken en timmergerei.

Die dag werd ik, tot hun terugkomst, de verzorger van Orzas – al is verzorger een groot woord, want veel meer dan elke dag de emmer vuiligheid in zijn hok kieperen hield het niet in. Als men het bovenstuk van de deur opende, werd men bevangen door een verschrikkelijke stank, die zelfs met ingehouden adem ruikbaar was. Veel meer dan zijn smerige snuit kreeg ik in die eerste dagen niet te zien. Hij duwde hem hongerig snuivend en kwijlend omhoog, het deurgat in, waarbij hij door het gemis van een achterpoot niet rechtop kon staan om zijn verlangen te benadrukken.

Nadat men het afval had binnengekiept, begon Orzas te schransen, breeduit en verlekkerd grommend, nu en dan onderbroken door een klaaglijk, of dankbaar, gejang.

Tijdens het avondeten vroeg ik aan Jacqueline Crique, die tegenover mij zat, of hij gevaarlijk was, Orzas, en waar hij vandaan kwam, en hoe het kwam dat hij hier woonde en maar één achterpoot had. Ze antwoordde eerst niets, en toen met voelbare tegenzin dat hij zo zacht als een lammetje was en nog nooit een vlieg kwaad had gedaan. Zo mak was hij dat hij zijn achterpoot had verloren tijdens een strubbeling met een hond,

die hij feitelijk eenvoudig met een slag van zijn klauw had moeten kunnen verslaan.

‘Eet voort,’ zei Monica Crique met haar mond vol. Als een vieze harige pudding zat ze over haar bord gebogen, met snelle grote halen werkte ze haar geplette aardappelen met vleessaus naar binnen, schronk-smek, en tijdens dit geconcentreerde vreten ondervond ze hinder van het gebabbel aan tafel. Magdalena Crique zei niets, maar keek met haar gruwelijke zwarte ogen, haar kaken stijf kauwend, ijskoud in mijn richting, ter bevestiging van de gestelde eis.

De volgende ochtend liet ik Orzas zonder nog iets te vragen vrij. Twee van de gezusters waren in de keuken aan de slag en de derde, Jacqueline, in de moestuin achter het woonhuis. Onbepied ontgrendelde ik, in plaats van alleen de bovenste helft, de hele deur van Orzas’ woonvertrek, en zette die wagenwijd open. Er kwam plotsklaps een eind aan het hongerige hijgen in het donkere kot, en het werd muisstil.

Na enkele tellen hoorde ik geschuifel, en verscheen in het zachte winterlicht de zwarte, glanzende spek op de snuit van Orzas in de deuropening, op en neer wippend, de frisse, geurige buitenlucht monsterend. Daarna volgde de rest van zijn spitse snuit, zwart en plakkerig van de vuiligheid, en dan zijn linkervoorpoot, zijn donkere, diepe ogen, zijn oren, zijn rechtervoerpoot, zijn brede nek, en toen stak hij zijn kop om de hoek en zag hij mij.

Er ging een siddering door mij heen. Misschien had Jacqueline Crique om van mijn gezaag af te zijn zomaar iets verteld, of was Orzas door zijn lange opsluiting in het donker en de stank van karakter veranderd, of had hij tijd gehad om na te denken en wilde hij toch die achterpoot nog wreken.

Het was niets van dat alles. Hij leek mij vriendelijk toe te lachen, schudde heftig met zijn hoofd om wellicht wat smeerlapperij uit

zijn pels te verwijderen, maakte een geluid dat nog het hardst op het gemiauw van een kat leek, en trok vervolgens traag zijn hele lijf naar buiten, mijn richting uit.

Toen hij tot op een meter was genaderd duwde Orzas zijn snuit mijn kant op, snoof, leek te knikken, alsof hij mij herkende en goedkeurde, en begon toen, alsof er niets abnormaals aan de hand was, de rotzooi uit de emmer op te schrokken. Die dag waren het aardappelschillen, eindjes van wortelen, en een matte grijze blubber die naar lever stonk.

Zijn emmer was bijna leeg toen Jacqueline Crique met een mand met onder andere prei in haar rechterhand, om de hoek van het woonhuis kwam, scheef hangend onder het gewicht, haar dikke tietten wiegend, haar klompen klep-klep-klep op de stenen.

Plots zwegen ze, die klompen, de mand kwam met een plof op de grond terecht, Jacqueline Crique kwam als een losgelaten twijg, maar dan een kleine dikke, weer loodrecht te staan. Zonder een geluid te maken ging haar mond open, het bleef secondelang stil, en toen gilde ze, en het leek in de koude lucht op een afzichtelijke misthoorn: in uw kot, smerig beest!, en met haar korte, dikke poten kwam ze op ons afgerend, klep-klep-klep-klep-klep, onderweg een borstelsteel mee-grissend die tegen de muur stond, en door de misthoorn waren eerst Magdalena en daarna achter haar en slechts in de breedte zichtbaar Monica Crique in de deuropening verschenen, die verstijfd bleven staan toekijken. Orzas was geschrokken van de schreeuw, maar zat nu weer met zijn dikke bruine kop in de emmer om de bodem schoon te likken, je hoorde zijn tong over het ijzer raspen en Orzas door zijn zwarte spek naar adem zoeken, en ik zette drie, vier stappen vooruit, ondanks de aanstormende borstelsteel, en bracht Jacqueline Crique, die niet groter was dan ik, met een uitgestoken hand zoals van een verkeersagent, tot staan, waarbij ik schrok van mijn eigen durf.

Ge hebt zelf gezegd dat hij geen vlieg kwaad doet, zei ik kalm. Ik zal voor hem zorgen. Zijn hok stinkt als de pest. Hij moet verzorgd worden.

Hij moet niks, snauwde Jacqueline Crique. Ja, hij moet blijven waar hij is, en ze duwde mij opzij en stapte met haar stok op Orzas af, die net onbenullig opkeek uit zijn stinkende emmer, buikje vol, wat moet dat razende mens hier, leek hij te denken. Mak als hij was, trok hij even met zijn schouders en verdween vervolgens in de richting van zijn stal, huppend met zijn achterkant door die ene poot. Boos en triomfantelijk keek Jacqueline Crique mij aan, draaide zich om en verdween zonder één woord tussen haar zussen in de deuropening van het woonhuis.

De volgende dag gaf ik Orzas opnieuw zijn emmer buiten, vlak voor zijn hok, en het gordijn van het keukenraam bewoog, dus ze moeten het gezien hebben, maar niemand stook naar buiten, niemand zei nog iets.

Ook niet toen wij een week later met ons tweeën het erf verlieten, langs de geitenwei en de klaterbeek het bos in liepen en de eerste van een hele reeks almaar langer wordende wandelingen aanvatten, hij traag en huppend vanwege zijn poot. Eerst wandelden wij grotendeels zwijgend, aangezien beren niet praten, maar op dagen dat het mij zinde, begon ik geregeld lange betogen tegen hem af te steken over de gang van mijn leven, het verraad van mijn vader, mijn verdriet en mijn wanhoop.

Ik heb altijd de indruk gehad dat Orzas daar aandacht voor had, want waar hij anders vaak een eind het bos in hinkte om zijn snuit in een mierennest te duwen of anderszins iets te onderzoeken, bleef hij tijdens die uiteenzettingen van mij trouw naast mij lopen. En ook al kan men geen menselijke vaardigheden aan een dier toedichten, toch stond hij ook maar schijnbaar perplex toen wij op een zaterdag vele maanden later, op een stevige twee

uur lopen van het erf, bij een kruising van het bospad dat wij geregeld volgden met een karrenspoor tot waar wij nog nooit waren gewandeld, met links een stuk gerooid bos zodat het een aangename, lichte plek was, naar een arduinen grafkruis stonden te kijken met een goed onderhouden perkje met zwarte viooltjes ervoor, en in dof zilver ingekleurde, secuur gebeitelde letters erop:

Hier Rust
In Gods Vrede
Monica Crique

7

Vanzelfsprekend werd er bij de terugkeer van Andy en Ernest-Fritz niet gesproken over het waarom van hun afwezigheid. Enkel kon ik merken dat zij er beiden afgepeigerd en vuil uitzagen, alsof ze met hun kar en hun rugzak een lange tocht hadden gemaakt of zwaar werk hadden geleverd. Tevreden stelde Andy vast dat ik de verzorging van Orzas op mij had genomen. Aanvankelijk leek hij argwanend te staan tegenover de nieuwe privileges van de beer, hij schrok zich een stille bult op de eerste ochtend, maar dat hij van het stinkende emmerkiepen af was, kreeg de bovenhand.

Wij hebben het, hoorde ik Ernest-Fritz Magdalena Crique toefluisteren. Hij verwees naar een zwart metalen koffertje, dat bij aankomst in doeken was gewikkeld. Voor het woonhuis werd het onder de stille, gespannen blikken van de gezusters Crique